

آشنایی با بنیاد مخطوط و موسسه احیای طب طبیعی

فهرست نگاری نسخه های خطی دنیا، پروژه ای بسیار بزرگ و زیربنایی است که گرچه شاید تا ۷ یا ۸ سال دیگر هنوز چیزی از آن منتشر نشود؛ اما این کار می تواند زیر بنای تراش نسخ خطی شود چرا که امروزه حدود سه میلیون نسخه خطی در دنیا موجود است که فهرست های دو و نیم میلیون نسخه خطی آن چاپ شده است.

حجت الاسلام مجتبی هاتفی قوچانی مسئول بنیاد مخطوط و موسسه احیای طب طبیعی قم، به تشریح دستاوردها و فعالیت های بنیاد مخطوط در راستای احیای تراش و دانشنامه نویسی و همچنین موسسه احیای طب طبیعی با هدف چاپ و تصحیح متون طب سنتی و استاندارد سازی آن پرداخته است که مشروح این گفت و گو تقدیم می شود:

با تشکر از فرصتی که در اختیار خبرگزاری حوزه قرار دادید، در رابطه با بنیاد مخطوط و موسسه احیای طب طبیعی، تاریخچه و علت تاسیس این دو مرکز توضیحاتی بفرمایید.

ما در اینجا دو موسسه داریم یکی موسسه احیای طب طبیعی که حدود ۲۰ سال است تاسیس شده و در حدود ۴۰ جلد کتاب طب سنتی منتشر نموده که ۲۰ جلد کتاب این موسسه در نمایشگاه اخیر کتاب تهران رونمایی شد و در دو ماه آینده از چاپ خارج می شوند و موسسه دوم، بنیاد مخطوط است که فعالیت آن فهرست نگاری نسخه های خطی و تدوین فهرست جامع نسخ خطی است.

پیشنهاد من این است که ابتدا در مورد بنیاد مخطوط بیشتر صحبت کنیم؛ چرا که این پروژه بسیار بزرگ و زیربنایی است و گرچه شاید تا ۷ یا ۸ سال دیگر هنوز چیزی از آن منتشر نشود؛ اما با کار و تلاش شبانه روزی حدود ۳۰ طلبه فاضل و زبان دان روی این پروژه عظیم، این کار می تواند زیر بنای تراش نسخ خطی شود، چرا که امروزه حدود سه میلیون نسخه خطی در دنیا موجود است که فهرست های دو و نیم میلیون نسخه خطی آن چاپ شده است.

از سوی دیگر تمام مطالعات اسلامی که بر مبنای نسخ خطی انجام می شود زیر بنایش همین تصحیح متون خطی است. زیربنای این کار هم اطلاع از وجود نسخ خطی است، یعنی یک منبع باید وجود داشته باشد که نسخ خطی را فهرست بندی نماید ولی متأسفانه به دلایل متعدد، این کار مهم و زیربنایی هنوز انجام نشده است، اما ما در بنیاد مخطوط به صورت جدی و مداوم مشغول انجام این کار هستیم.

چه مشکلات و موانعی در سر راه این پروژه قرار دارد و چرا این کار این همه زمان بر است؟

مشکل اول در این راه این است که فهرست ها در دسترس نیستند و دیگر اینکه این فهرست ها به ۲۷ زبان دنیا چاپ شده اند، لذا نسخه های خطی که گنجینه های علمی ما محسوب می شوند در میان کتابخانه های دنیا گم شده اند و بسیار پیش می آید که محقق روی اثری سالها کار می کند و آن را با دهها نسخه درجه دو تطبیق می دهد و بعد از چاپ آن مثلا بعد از ۱۰ سال کار و تلاش، متوجه می شود که نسخه اصلی آن کتاب خطی در فلان کتابخانه موجود بوده است و حال آنکه در اینجا می شد با یک سال تلاش به نتیجه بهتری دست یافت.

این بحث جمع آوری و مطالعه از یک سو و اینکه شخص باید بین چندین هزار جلد کتاب جستجو کند تا به یک نسخه برسد از سوی دیگر، دشواری های کار را دو چندان می کند. لذا از مدتها پیش افراد و موسسات بسیاری به فکر افتاده اند که چنین فهرستی از تمام نسخ خطی دنیا را در یک پروژه واحد جمع آوری کنند. یک دانشمند ترکیه ای که در آلمان زندگی می کرد تلاشی کرده بود که موفقیت آمیز نبود. موسسه آل البیت اردن، زیر نظر سلطنت این کشور که در دهه ۸۰ میلادی فعالیت می کرد در این زمینه کارهایی کرد، اما متوقف شد، غیر از اینها وزارت فرهنگ و ارشاد جمهوری اسلامی ایران هم یک کاری را با یک سایت شروع کرد که آن هم موفق نبود.

به نظر شما این کاری که آغاز کرده اید، موفقیت آمیز خواهد بود و پیش بینی شما برای اتمام کار چه زمانی است؟

ما تاکنون نیمی از کار را انجام داده ایم و به سراغ نیمه دوم کار رفته ایم. این کار طی ۵ سال انجام شده است. البته قبل از ما موسسه امام جواد (ع) مشهد، همین کار را روی نسخ خطی ایران آغاز کرد و خیلی زحمت کشیدند، قسمت ترکیه و عراق هم در حال انجام است و نتیجه تلاش آنها شامل ۲۰۰ هزار نسخه می شد و خیلی به ما کمک کرد و البته مورد استقبال هم قرار گرفت حال اگر همه نسخه های خطی جهان در دسترس قرار بگیرد، می شود و خواهیم دید که چه اتفاق مهمی خواهد بود.

چه تعداد طلبه و با چه ویژگی هایی در این موسسه مشغول فعالیت هستند؟

ما در ابتدا کار را با ۵۰ طلبه آغاز کردیم، فهرست های فارسی و عربی را به پایان رساندیم و به مرور نیروها را تعدیل کردیم، اکنون ۲۵ نفر طلبه در حال فعالیت هستند که در حال بررسی فهرست هایی به زبان های دیگر می باشند، در اینجا طلاب اطلاعات زبان های انگلیسی، اسپانیولی، فرانسوی و روسی را وارد می کنند؛ اما ما کمبود طلاب مسلط به زبان های خارجی داریم چون یک میلیون نسخه از اطلاعات مربوط به زبانهای خارجی باقی مانده است.

می شود گفت تا به حال یک میلیون نسخه وارد شده اند و یک و نیم میلیون نسخه که عمدتاً زبان های خارجی هستند باقی مانده است؛ کار واقعا سنگین است و پیش بینی ما این است که این پروژه عظیم حدود ۸ سال دیگر طول بکشد. نیروها باید در عین حال که زبان دان هستند، آموزش هایی را هم ببینند، دو توانایی عمده مورد نیاز است یک تسلط به زبانی که می خواهند فهرست مربوط به آن را کار کنند و دو اینکه اطلاعات کامل فهرست شناسی داشته باشند. البته ما شرط دوم که بسیار دشوار هم هست را حذف کرده ایم و خودمان آن را در طول سه ماه آموزش می دهیم. ما به طلاب مسلط به زبان های روسی، آلمانی، ترکی استانبولی، ایتالیایی، سانسکریت، پرتغالی، اسپانیولی، فرانسوی، انگلیسی و هلندی نیاز داریم و مابقی منابع که به سایر زبان ها هستند، کتابها را برای ترجمه می فرستیم.

آیا این پروژه کمک های مالی هم از نهاد های دیگر دریافت کرده است؟

این پروژه تاکنون به صورت خصوصی پیش رفته، البته مذاکرات و مشاوره هایی با سایر نهادها داشته ایم که برای آینده مرکز بزرگتری بیايد و همکاری کند، اما به صورت مطلوب به نتیجه نرسیده و تاکنون به تنهایی کار را پیش برده ایم.

همکاری و تعامل شما با نهاد های دولتی چگونه بوده است؟

بنده معتقدم پروژه های علمی قابلیت اجرایی شدن در نهاد های دولتی را ندارند چون تا به حال چندین بار خواسته اند این کار را انجام دهند و نتوانسته اند و به نظرم بهتر است این کار عظیم و علمی به صورت حوزوی و توسط طلاب و فضلاء حوزه انجام شود.

مقداری از نحوه کار در اینجا برای ما بگوئید

پروژه ما به این شکل است که فهرست نسخه های دنیا را از کتابخانه های مختلف تهیه می کنیم، اگر کتاب فیزیکی باشد که باید اسکن شود و اگر تصویری باشد مستقیم در نرم افزار وارد می شود. دوستان طلبه از روی این نرم افزار اطلاعات را فیش نگاری می کنند سپس اطلاعات لازم وارد نرم افزار می شود و لینک این صفحه از فهرست با اطلاعاتی که با داده های نرم افزار وارد شده باقی می ماند.

ارتباط علمی و تعاملی با کتابخانه های بزرگ دنیا دارید؟

بنده بستان علمی داریم و با مراکز مختلف در کشور های عربی، اروپایی، آمریکایی تبادل فهرست داشته ایم و بسیاری شان فهرست ها را بصورت رایگان در اختیار ما قرار دادند. اما تعاملات خاصی در بین نبوده است.

راجع به موسسه احیا طب اسلامی هم توضیحی بفرمایید.

فعالیت دوم این موسسه که هیچ ربطی به فعالیت اول ندارد و به دلیل علاقه شخصی بنده تاسیس شد، موسسه احیای طب طبیعی بود که به سه هدف عمده فعالیت خود را آغاز کرد، نخست بررسی روایات پزشکی صادره از معصومین و تطبیق آن با پزشکی سنتی، دوم ترویج و آموزش طب سنتی و استاندارد سازی آن و جلوگیری از انحراف و در نهایت رفع مشکل دسترسی به منابع طب سنتی با چاپ و تصحیح متون طب اسلامی.

از سال ۷۹ تا ۸۴ بیست دوره طب سنتی به صورت رایگان برگزار کردیم و بسیاری از طلابی که الان در این حوزه فعالیت دارند در دوره های ما حضور داشته اند.

همزمان یک کتابخانه ای تاسیس شد تا دسترسی به منابع طب سنتی آسان تر شود و کامل ترین منابع طب سنتی کشور را در این مرکز گردآوری کرده ایم و از این نیرو های طلبه و دانشجویی که فعالیت می کنند استفاده کردیم و به تصحیح منابع طبی پرداختیم و با دانشگاه ایران که دانشکده پزشکی زیر نظر وزارت بهداشت است برای چاپ این کتاب ها قرارداد بسته ایم. بیش از ۲۵ اثر از متون طب سنتی هم تا به حال چاپ شده است.

در رابطه با سایر فعالیت های طب سنتی چون امروز نیاز کمتر است و سایر موسسات کار را دست گرفته اند، ما بیشتر بر روی تصحیح متون فعالیت می کنیم. آخرین کار ما تدوین ۷ جلد "ذخیره خوارزمشاهی" بود که بر اساس نسخه های خطی اصیلی که داشتیم آن ها را تصحیح کردیم و به علاوه یک موسوعه ۱۴ جلدی از عقیلی خراسانی را برای چاپ به تهران فرستاده ایم و این آثار تا دو ماه دیگر چاپ می شوند.

تعامل شما با سایر مراکز ی که فعالیت های طب اسلامی می کنند چگونه است؟

ما حکم تغذیه کننده علمی سایر مراکز را داریم. سایر مراکز اکثرا جنبه های دارویی و درمانی و ارتباط با بیمار دارند، اما ما فقط منابع علمی در اختیارشان قرار می دهیم لذا اکثر موسسات طب سنتی به ما به عنوان یک مرکز مرجع علمی نگاه می کنند. از ۸ سال پیش هم که رشته طب سنتی تاسیس شده است و در دانشکده های پزشکی تدریس می شود، اکثر متون این رشته از منابعی است که ما آن ها را منتشر کرده ایم.

ارتباطات شما با وزارت بهداشت به چه شکلی است؟

با مرکز مطالعات طب اسلامی دانشگاه ایران و دانشکده های پزشکی کل کشور ارتباطات علمی داریم و در مجموع در موسسه ما سه نفر در این زمینه مشغول کار هستند.

به عنوان کسی که زحمت بسیاری در این زمینه کشیده اید و پژوهش های زیادی داشته اید، چقدر ورود طلاب به عرصه طب سنتی را ضروری می دانید و کار علمی در طب اسلامی چقدر ضرورت دارد؟

من همانقدر که موید کار علمی در زمینه طب سنتی هستم، تاکید می کنم که با کارهای عملی مخالفم، مخصوصا در رابطه با طلبه هایی که مدرک علمی در این زمینه ندارند. خصوصا در باب درمان که امکان دارد نتیجه مطلوب ندهد و باعث بدبینی مردم شود. البته افرادی که سالیان سال فعالیت داشته اند موردی ندارند اما اینکه با مطالعه چند کتاب و حضور در چند دوره بخواهند به درمان بپردازند، آفت کار طب اسلامی است و باعث می شود ضربه مهلکی به طب اسلامی بخورد و من بسیار مخالفم که طلاب بدون داشتن تخصص کافی و لازم، وارد حیطه درمان و دارو شوند.

البته کار باید از یک جایی شروع بشود و بهترین کار هم پرداختن به متون علمی است. دانشگاه ها هم هیچوقت نمی توانند متون طب اسلامی را به خوبی فهم کنند و زبان، زبان طلبگی است و طلاب باید در این زمینه وارد شوند. لذا این مسئله یک کار مشترکی می طلبد که حوزه متولی پژوهش های علمی باشد و با همکاری پزشکان کار را پیش ببرند و دارو و درمان به پزشکان سپرده شود. لذا فعلا ما حدود ۵۰ سال کار مشترک می خواهیم و شاید بعد از آن دیگر دانشگاه نیازی به حوزه نداشته باشد و خودش بتواند به تنهایی متولی طب اسلامی باشد روند کار علمی در این مسئله بسیار کند است و از هر دو طرف کم کاری می بینیم اما به هر حال کارهایی انجام می شود.

<http://manuscripts.ir/fa/component/content/article?id=6185>